

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра права (№ 702)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проєктної групи

Голубов А. Є.

(підпис)

(ініціали та прізвище)

«31» серпня 2020 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Вибірковий блок «Цивільне право»**

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 08 Право
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 081 Право
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: Право
(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Харків 2020 рік

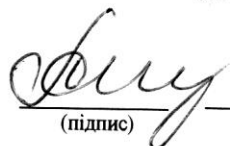
Робоча програма Земельне право
(назва дисципліни)
для студентів за спеціальністю 081 Право
освітньою програмою Право

«31» серпня 2020 р., – 20 с.

Розробник: к.ю.н., доцент кафедри Савчук О. О.
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання) (підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри права
(назва кафедри)

Протокол № 1 від «31» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри д-р юр. наук, проф.
(науковий ступінь і вчене звання) (підпис) Г.О. Спіцина
(ініціали та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>08 Право</u> (шифр і найменування) Спеціальність <u>081 Право</u> (код і найменування) Освітня програма <u>Право</u> (найменування) Рівень вищої освіти: <u>перший (бакалаврський)</u>	<i>Обов'язкова</i>
Кількість модулів – 2		Навчальний рік
Кількість змістовних модулів – 2		2020/2021
Індивідуальне завдання _____ (назва)		Семестр
Загальна кількість годин – 120		<u>8</u> -й
		Лекції*
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента –		<u>16</u> годин
		Практичні, семінарські*
		<u>8</u> годин
		Лабораторні*
	<u> </u> годин	
	Самостійна робота	
	<u>120</u> годин	
	Вид контролю	
	модульний контроль, контрольна робота	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 32/120

*Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину залежно від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у студентів знань основних положень земельного права та навичок застосування відповідного законодавства, використання земельних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в державі, для вирішення ситуацій, що виникають у практичній діяльності в цій сфері, а також формування прагнення до збереження земельного фонду України.

Завдання:

- дати знання та розуміння понятійного апарату земельного права;
- сформувані знання і розуміння особливостей застосування норм земельного права та відповідного законодавства, яке регулює відносини з охорони земель, використання земельних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в державі;
- сформувані вміння самостійної підготовки проектів актів правозастосування, передбачених земельним законодавством;
- сформувані правову та екологічну культуру особистості, сформувані розуміння важливості збереження навколишнього середовища.

Результати навчання :

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати : основні положення та категорійний апарат земельного права; сучасний стан науки земельного права; систему земельного законодавства, поняття та зміст земельних відносин, права власності на землю; загальні положення права землекористування.

вміти: володіти первинними навиками вирішення юридичних питань, які виникають у зв'язку із земельними правовідносинами;
орієнтуватися у системі чинного земельного законодавства;
застосовувати категорії земельного права самостійно поповнювати, систематизувати і застосовувати правові знання.

Міждисциплінарні зв'язки:

Навчальна дисципліна «Земельне право» належить до дисциплін практично-професіонального циклу.

При вивченні даної дисципліни використовуються знання, отримані з наступних дисциплін – «Теорія держави і права», «Конституційне право», «Цивільне право», «Адміністративне право», «Кримінальне право» – пререквізити.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.

Загальні положення земельного права

Тема 1. Предмет, метод, система та принципи земельного права

Поняття і предмет земельного права. Земельні відносини як самостійний вид суспільних відносин. Земля як природний ресурс, як територіальний базис, як засіб виробництва. Характерні риси землі. Методи регулювання в земельному праві: імперативний і диспозитивний. Поняття рекомендаційного, санкціонуючого і делегуючого методів регулювання земельних відносин. Принципи земельного права: конституційні, загальноправові, спеціальні. Співвідношення земельного права з суміжними галузями права - конституційними, адміністративним, цивільним, природноресурсовим і екологічним правом. Система земельного права як сукупність правових інститутів.

Тема 2. Джерела земельного права

Поняття і класифікація джерел за юридичною силою, предметом регулювання, характером правового регулювання, формою законодавчого акта тощо. Конституційні основи земельного права та їх значення для розвитку земельного законодавства. Закони України як основні джерела земельного права. Земельний кодекс України як загальногалузевий кодифікований акт, що становить основу чинного земельного законодавства. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела екологічного права (постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, розпорядження міністерств та інших центральних органів виконавчої влади). Нормативні акти місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування як джерел земельного права. Міжнародні конвенції, багатосторонні міждержавні угоди і двосторонні договори в регулюванні земельних відносин.

Тема 3. Управління землекористуванням та охороною довкілля

Загальна характеристика управління в сфері землекористування, охорони і відтворення земельних ресурсів. Поняття та види управління в сфері земельно-правових відносин. Правомочності місцевого самоврядування та його органів. Громадське екологічне управління та його призначення у демократичному суспільстві. Система органів державного управління в галузі землекористування та охорони земель. Органи загальної та спеціальної компетенції поресурсної і спеціалізованої спрямованості. Правове становище Міністерства екології та природних ресурсів України. Правові форми та можливості громадського управління природокористуванням і охороною довкілля. Поняття та зміст, загальна правова характеристика функцій

управління в галузі природокористування та охорони довкілля. Організаційні функції управління. Запобіжно-охоронні функції управління.

Тема 4. Екологічні права та обов'язки землекористувачів

Поняття та особливості прав землекористувачів. Суб'єктивні і об'єктивні права землекористувачів. Класифікація прав землекористувачів. Конституційні права на безпечне для життя та здоров'я довкілля, відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну негативним впливом навколишнього природного середовища, одержання екологічної інформації. Права землекористувачів, встановлені спеціальними природноресурсовими кодексами, законами та земельно-правові відносини, передбачені підзаконними нормативними актами. Гарантії реалізації екологічних прав громадян.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Право власності та право користування земельними ресурсами
(земельною ділянкою)

Тема 5. Право землекористування та його види

Поняття і принципи права землекористування. Розкриття принципів похідності права користування від права власності на землю. Використання земельних ділянок за основним цільовим призначенням. Поєднання особливостей використання землі як основного засобу виробництва, просторово- територіального базису і природного ресурсу, пріоритетності екологічної безпеки при використанні земельних ресурсів, гарантованості прав на земельні ділянки і прав землекористувачів. Право постійного, орендного і концесійного землекористування. Спільні і відмінні риси. Об'єкти і суб'єкти права постійного, орендного і концесійного землекористування.

Тема 6. Право власності на землю

Земля як об'єкт права власності, основні функції землі. Характеристика землі (земельної ділянки) як об'єкта правового регулювання, як об'єкта права власності. Суб'єкти та об'єкти права власності на землю. Особливості правооб'єктності земельної ділянки. Поняття земельної правособ'єктності. Поняття земельної правоздатності і земельної дієздатності. Підстави виникнення права власності на земельні ділянки. Приватна природа права власності на земельні ділянки фізичних та юридичних осіб. Обмеження, пов'язані з виникненням права приватної власності на землю. Право комунальної власності на землю. Державні земельні ресурси як основні джерело виникнення комунальної власності на землю. Територіальні громади як суб'єкти права комунальної власності на землю. Права територіальних громад на володіння, користування і розпорядження майновими об'єктами. Правомочності територіальних громад. Право державної власності на землю. Суб'єкти і об'єкти права державної власності на землю.

Тема 7. Підстави, умови і порядок набуття і реалізації прав на землю

Основні підстави й умови набуття прав на землю громадянами та юридичними особами. Особливості набуття прав на землю територіальними громадами і державою. Умови і порядок придбання і передачі земельних ділянок громадянам. Умови і порядок надання земельних ділянок юридичним особам у постійне користування та в оренду. Виникнення та посвідчення прав на земельну ділянку.

Тема 8. Цивільно-правові угоди щодо земельних ділянок та їх продаж на конкурентних засадах

Поняття та особливості цивільно-правового обігу земельних ділянок. Поняття і класифікація ринку землі. Види земельного обігу. Спеціальні правила земельно-правових угод. Види та зміст цивільно-правових угод щодо земельних ділянок. Класифікація цивільно-правових угод. Окремі види договорів щодо земельних ділянок: договору купівлі-продажу земельної ділянки, договору міни земельної ділянки, договору дарування земельної ділянки. Правове регулювання застави земельних ділянок. Особливості спадкування земельних ділянок. Продаж земельних ділянок на конкурентних засадах.

Тема 9. Правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель

Загальна характеристика і зміст економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель. Поняття грошової, нормативної та експертної оцінки землі. Правові засади плати за землю. Поняття земельного податку, орендної плати за землю. Пільги щодо плати за землю. Підстави притягнення до відповідальності за порушення законодавства про плату за землю. Відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва. Перелік фізичних та юридичних осіб, які звільняються від відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва.

Тема 10. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства

Поняття юридичної відповідальності за земельні правопорушення. Суб'єкти і об'єкти земельних правопорушень. Земельні правопорушення як підстава юридичної відповідальності. Класифікація земельних правопорушень. Види юридичної відповідальності за вчинення земельних правопорушень згідно чинного законодавства. Кримінальна та адміністративна відповідальність за порушення земельного законодавства. Повноваження державних органів, на які покладено розгляд справ про адміністративні і кримінальні правопорушення. Поняття адміністративного проступку, адміністративного стягнення. Цивільно-правова відповідальність за порушення земельного законодавства. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність за земельні правопорушення. Проблема визначення

спеціального (земельно-правового) виду юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства.

Модульний контроль

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістовного модуля і тем	Кількість годин				
	Усього	У тому числі			
		л	с	лаб	с. р.
1	2	3	4	5	6
Модуль 1					
Змістовний модуль 1. Загальна частина					
Тема 1. Предмет, метод, система та принципи земельного права	16	2	2		12
Тема 2. Джерела земельного права	16	2	2		12
Тема 3. Управління землекористуванням та охороною довкілля	16	2	2		12
Тема 4. Екологічні права та обов'язки землекористувачів	16	2	2		12
Тема 5. Право землекористування та його види	16	2	2		12
Тема 6. Право власності на землю	16	2	2		12
Тема 7. Підстави, умови і порядок набуття і реалізації прав на землю	14	1	1		12
Тема 8. Цивільно-правові угоди щодо земельних ділянок та їх продаж на конкурентних засадах	14	1	1		12
Тема 9.	14	1	1		12

Правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель					
Тема 10. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства	14	1	1		12
Разом за змістовним модулем	152	1 6	16		120

5. Теми семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Предмет, метод, система та принципи земельного права	2
2	Тема 2. Джерела земельного права	2
3	Тема 3. Управління землекористуванням та охороною довкілля	2
4	Тема 4. Екологічні права та обов'язки землекористувачів	2
5	Тема 5. Право землекористування та його види	2
6	Тема 6. Право власності на землю	2
7	Тема 7. Підстави, умови і порядок набуття і реалізації прав на землю	2
8	Тема 8. Цивільно-правові угоди щодо земельних ділянок та їх продаж на конкурентних засадах	2
	Разом	16

6. Теми практичних занять

Непередбачено

7. Теми лабораторних занять

Непередбачено

8. Самостійна робота

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Предмет, метод, система та принципи земельного права	12

2	Тема 2. Джерела земельного права	12
3	Тема 3. Управління землекористуванням та охороною довкілля	12
4	Тема 4. Екологічні права та обов'язки землекористувачів	12
5	Тема 5. Право землекористування та його види	12
6	Тема 6. Право власності на землю	12
7	Тема 7. Підстави, умови і порядок набуття і реалізації прав на землю	12
8	Тема 8. Цивільно-правові угоди щодо земельних ділянок та їх продаж на конкурентних засадах	12
9	Тема 9. Правове забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель	12
10	Тема 10. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства	12
	Разом	120

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальні заняття навчальним планом не передбачені.

10. Методи навчання

Проведення аудиторних лекційних, семінарських (практичних) занять, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні, навчальні посібники), підручниками, електронним ресурсом.

11. Методи контролю

Проведення поточного контролю, письмового модульного контролю, фінальний контроль у вигляді заліку.

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

12.1. Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...1	5	0...5
Виконання і захист лабораторних	0...5	4	0...20

(практичних) робіт			
Модульний контроль	0...15	1	0...15
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...1	5	0...5
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...5	4	0...20
Модульний контроль	0...15	1	0...15
Виконання і захист РГР (РР, РК)	0...20	1	0...20
Усього за семестр			0...100

12.3 Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60-74). Несистематичне відвідування занять Відсутність на заняттях без поважних причин. Не достатньо висока активність студентів під час аудиторних занять. Засвоєння окремих положень змістового модулю. Неповні відповіді, допущення помилок при розв'язанні задач. Не достатнє знання категорій господарського права. Певні складності при застосуванні нормативних актів з господарського законодавства. Невпевнені навички публічного представлення матеріалу. Показати мінімум знань та умінь.

Добре (75-89). Систематичне відвідування аудиторних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин. Достатньо висока активність студента під час аудиторних занять, наявність конспекту лекцій з навчальної дисципліни. Засвоєння основних положень тем змістових модулів, допущення незначних помилок при розв'язанні задач, уміння орієнтуватися у системі нормативних актів з господарського законодавства, обізнаність із постановами та роз'ясненнями вищих судових інстанцій. Засвоєння категорій господарського права та здатність коректно оперувати ними. Здатність публічно представити матеріал.

Відмінно (90-100). Систематичне відвідування аудиторних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин. Висока активність роботи під час аудиторних занять (лекційних, семінарських, практичних робіт), наявність якісного, повного конспекту лекцій. Засвоєння всього матеріалу тем змістового модулю. Повні та обґрунтовані відповіді при розв'язанні задач. Знання категорій господарського права та здатність вільно та коректно оперувати ними. Уміння опрацьовувати та застосовувати нормативні акти господарського законодавства. Обізнаність із постановами та роз'ясненнями вищих судових інстанцій. Вміння мислити узагальнено, здатність публічно представляти матеріал.

Шкала оцінювання: традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік

90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

12.4 Дотримання вимог академічної доброчесності студентами під час вивчення навчальної дисципліни

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти мають дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності, передбачених Положення про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>)

13. Методичне забезпечення

1. Опорний конспект лекцій;
2. Навчально-методичний комплекс дисципліни (НМКД);
3. Дібрано матеріали для самостійної роботи студентів.
4. Інтернет-сторінки міжнародних та регіональних органів

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ З ДИСЦИПЛІНИ «ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО»

1. Поняття земельного права та його місце у правовій системі України.
2. Особливості предмету земельного права.
3. Методи регулювання земельних відносин.
4. Принципи земельного права.
5. Система земельного права.
6. Співвідношення та взаємодія земельного права з суміжними галузями правової системи України.
7. Правове забезпечення земельної реформи.
8. Суб'єкти, об'єкти та зміст земельних правовідносин.
9. Підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин.
10. Поняття та класифікація джерел земельного права.
11. Конституційні основи земельного права.
12. Особливості структури Земельного кодексу України.
13. Підзаконні нормативно-правові акти в системі джерел земельного права: класифікація, особливості.
14. Характеристика постанови пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 р. №7.
15. Поняття, зміст та суб'єкти управління у галузі використання, охорони та відтворення земель.

16. Функції управління у галузі використання, охорони та відтворення земель.
17. Контроль за використанням та охороною земель.
18. Правове забезпечення землеустрою в Україні.
19. Правове регулювання моніторингу земель та ґрунтів.
20. Планування використання та охорони земель.
21. Державний земельний кадастр.
22. Порядок ведення Державного земельного кадастру.
23. Встановлення та зміна меж адміністративно-територіальних одиниць.
24. Загальна характеристика прав на землю.
25. Сутність та ознаки речових прав на земельну ділянку.
26. Особливості формування земельної ділянки як об'єкта цивільних прав.
27. Державна реєстрація речових прав на земельну ділянку: суб'єкти та процедура
28. Право власності на землю Українського народу.
29. Право державної власності на землю: об'єкти і суб'єкти.
30. Право комунальної власності на землю: об'єкти і суб'єкти.
31. Право приватної власності на землю: об'єкти і суб'єкти.
32. Підстави та порядок виникнення права державної власності на землю.
33. Підстави та порядок виникнення права комунальної власності на землю.
34. Підстави та порядок виникнення права приватної власності на землю.
35. Особливості набуття права власності на землю на конкурентних засадах.
36. Суб'єкти, об'єкти та форми приватизації земель.
37. Порядок безоплатної приватизації земельних ділянок.
38. Набуття права на земельну ділянку за давністю користування (набувальна давність).
39. Права та обов'язки власників земельних ділянок.
40. Підстави та порядок припинення права державної власності на землю.
41. Підстави та порядок припинення права комунальної власності на землю.
42. Підстави та порядок припинення права приватної власності на землю.
43. Викуп земельних ділянок для суспільних потреб.
44. Відчуження земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності.
- 2
45. Добровільна відмова від права власності на земельну ділянку.
46. Загальна характеристика права землекористування та його класифікація.

47. Право постійного землекористування: суб'єкти і об'єкти.
48. Підстави та порядок виникнення та припинення права постійного землекористування.
49. Права та обов'язки землекористувачів.
50. Право обмеженого землекористування: суперфіцій та емфітевзис.
51. Поняття та юридичні ознаки оренди землі.
52. Особливості виникнення права землекористування на умовах оренди.
53. Специфіка припинення права оренди земельної ділянки.
54. Особливості правового регулювання суборенди земельної ділянки.
55. Обмеження прав на землю: поняття та класифікація.
56. Земельні сервітути : поняття та класифікація.
57. Поняття та класифікація гарантій прав на землю.
58. Форми та способи захисту прав на землю.
59. Відшкодування збитків власникам земельних ділянок і землекористувачам.
60. Відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва.
61. Земельні спори: поняття і класифікація.
62. Система і компетенція органів, що вирішують земельні спори.
63. Елементи економіко-правового механізму у сфері земельних відносин.
64. Загальна характеристика та правові форми плати за землю.
65. Суб'єкти та об'єкти плати за землю та пільги.
66. Поняття і зміст правової охорони земель.
67. Суб'єкти та об'єкти правової охорони земель.
68. Рекультивація земель.
69. Консервація земель.
70. Особливості охорони земель сільськогосподарського призначення.
71. Поняття правового режиму земель.
72. Поняття та склад земель сільськогосподарського призначення.
73. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення.
74. Особливості розпорядження землями сільськогосподарського призначення.
75. Особливості правового режиму земель у межах населених пунктів.
76. Особливості правового режиму земель загального користування в населених пунктах.
77. Поняття і склад земель житлової та громадської забудови.
78. Поняття, склад та специфіка використання земель, що особливо охороняються.

79. Поняття, склад та загальна характеристика земель лісогосподарського призначення.
80. Правові форми використання земель лісогосподарського призначення.
81. Загальна характеристика земель водного фонду.
82. Правові форми використання земель водного фонду.
83. Обмеження права користування землями водного фонду.
84. Загальна характеристика земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.
85. Поняття земель промисловості.
86. Поняття та склад земель транспорту.
87. Поняття земель зв'язку.
88. Поняття та особливості правового режиму земель енергетики.
89. Особливості використання земель оборони.
90. Правові наслідки самовільного заняття земельної ділянки.

14. Рекомендована література

Нормативні акти:

1. Конституція України від 26 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради – 1996 - № 30. – Ст. 141.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. (в ред. від 04.03.2015 р.) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991.–№41.
4. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
5. Земельний Кодекс України від 25.10.2001 р. (в ред. від 06.09.2014 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
6. Лісовий Кодекс України від 21.01.1994 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
7. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (в ред. від 04.03.2015 р.) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
9. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. (в ред. від 04.03.2015 р.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
10. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 р. (в ред. від 05.03.2015 р.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 34. – Ст. 445.
12. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №41.

13. Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
14. Про Міністерство аграрної політики та продовольства України: Положення. Затв. Указом Президента України від 23.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
15. Про Державне агентство земельних ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 08.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
16. Про Державну екологічну інспекцію України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
17. Про Державне агентство водних ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 351/2013 від 27.06.2013). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
18. Про Державне агентство лісових ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
19. Про Міністерство аграрної політики України: Положення. Затв. Указом Президента України від 23.04.2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
20. Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля, затверджене наказом України від 27.02.2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – С. 265.
21. Положення про громадських мисливських інспекторів, затверджене наказом України від 01.03.2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 13. – С. 277.
22. Положення про громадських інспекторів рибоохорони, затверджене наказом України від 09.10.2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 44. – С. 296.
23. Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
24. Про державний контроль за використанням і охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – ст. 350.
25. Про об'єднання громадян: Закон України від 21.12.2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
26. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 р. (в редакції від 23.03.2000.) // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 27.
27. Про порядок надання екологічної інформації: Положення. Затв. Наказом Мінприроди від 18.12.2003 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

28. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
29. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
30. Про охорону здоров'я. Основи законодавства України. // Голос України. – 1992. – 15 грудня.
31. Про екологічну експертизу: Закон України від 9 лютого 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 8.
32. Про екологічний аудит: Закон України від 24 червня 2004 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
33. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 21 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 50.
34. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13 липня 2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
35. Закон України „Про надзвичайний стан” від 26.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 37.
36. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 13.
37. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18 січня 2001 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
38. Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Затверджено Постановою КМУ від 27.07.1995 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
39. Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34.
40. Про виключну (морську) економічну зону: Закон України. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 21.
41. Про рослинний світ: Закон України від 9 квітня 1999 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
42. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 18.
43. ГОСТ 175105-80. Охрана природы. Термины и определения. – М. – 24 с.
44. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, схвалені постановою Верховної Ради України від 5 березня 1995 р. №88/98-ВР// Відомості Верховної Ради – 1996 - № 30. – Ст. 141.
45. Закон України «Про державну експертизу землепорядної документації» від 17.06.2004 № 1808-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 38 із змінами від 16.10.2012 року № 5462-VI / 5462-17.
46. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24 із змінами від 20.11.2012 року № 5498 VI/ 5498-17.

47. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 № 586-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20 із змінами від 06.11.2012 року № 5477-VI.
48. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» Відомості Верховної Ради України (ВВР) 11.02.2010 року № 1878 –VI, (в редакції від 01.01.2013 року).
49. Науково-практичний коментар до Земельного кодексу України: – Х.: ТОВ «Одісей», 2002. – 495 с.
50. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / За ред. В.М. Кравчука. – К.: Істина, 2007. – 632 с.

Основна:

1. Земельне право України: Підручник / За ред. Погрібного О.О., Каракаша І.І. – К.: Істина, 2003. – 448 с.
2. Аграрное, земельное и экологическое право Украины: Учеб. пособие / Под ред. А.А. Погребного и И. И. Каракаша. – Харьков, 2000. – 398 с.
3. Земельне право: Підручник / За ред. В. І. Семчика і П.Ф. Кулинич. – К., 2001. – 246 с.
4. Земельне право України: підручник / М.В. Шульга (кер.авт.кол.), Г.В. Анісімова, Н.О. Багай, А.П. Гетьман та ін.; За ред. М.В. Шульги. – К.: Юрінком Інтер, 2004.
5. Економіка землекористування та землеупорядкування: Навч. посіб. – К.: ТОВ ЦЗРУ, 2004. – 542 с.
6. Природоресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку та трансформацій / Під заг.ред. Б.М. Данилишина. – К.: ЗАТ «Нічлава», 2006. – 704 с.
7. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М.Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко та ін. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.
8. Андрейцев В.И. Земельная реформа: Приватизация. Экология. Право. – К., 1997. – 114 с.
9. Титова Н. Новый Земельный кодекс Украины: позитивні та негативні аспекти // Право України. – 2002. – № 4. – С. 75-82.
10. Дмитренко И. А. Законодательные основы земельных отношений в Украине.- Киев, 1993.
11. Шульга М.В. Актуальные правовые проблемы земельных отношений в современных условиях. – Харьков: Консул, 1998.
12. Реалізація права власності на землю: методичні рекомендації // Полтавське міське управління юстиції. – Полтава: ПМУЮ, 2013. – 25 с.

Додаткова:

1. Иконичкая И. А. Земельное право Российской Федерации: Учебник. – М., 2001. – 270 с.
2. Андрейцев В.И. Екологічне право. Особлива частина. – К.: Істина, 2001.

3. Крассов О. И Земельное право Учебник – М., 2000. – 210 с.
4. Колодій А. М., Копейчиков В. В., Лисенков С. Л. Теорія держави і права. Навч. посібник. – К., 1995. – 495 с.
5. Ковач Д.Л. Деякі аспекти виникнення права власності на землю у громадян України // Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого» – № 4 (15). – 2013. – С. 311318.
6. Гетьман А.П. Вступ до теорії еколого-процесуального права України: Навч. посібник. – Харків: Основа, 1998.
7. Бусуйок Д. В. Обмеження прав на землю за законодавством України / Д.В. Бусуйок. – К.: Юрид. думка, 2006. – 143 с.
8. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник / О. Ф. Скакун. – Х. : Еспада, 2006. – 776 с.
9. Петров В. В. Экологическое преступление: понятие и состав. – 1991. – №35-36. – 210 с.
10. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: монографія / В. В. Носік. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
11. Право землепользования в СССР и его виды / Г.А. Аксененко, Г.С.Башмаков, Н. И. Краснов и др.; под ред. Г. А. Аксененка. – М.: Юрид. лит., 1964. – 548 с.
12. Каракаш И. И. Право собственности на землю и право землепользования в Украине: науч.-практ. пособие / И. И. Каракаш. – К.: Истина, 2004. – 216 с.
13. Николас А., Робинсон. Правовое регулирование природоиспользования и охраны окружающей среды в США.— М.: Прогресе, 1990.
14. Петров В. В. Экологическое право России. – М.: БЕК, 1997.— 557 с.
15. Красавчиков О. А. Юридические факты в советском гражданском праве / О. А. Красавчиков. — М.: Госюриздат, 1958. — 182 с.
16. Законодавчі електронні бази даних мережі Інтернет: www.rada.gov.ua, www.nau.com.ua
17. Пошукові інформаційні системи мережі Інтернет: www.google.com.ua, www.alta-vista.com, www.rambler.ru

Інформаційний ресурс

1. <http://rada.gov.ua>. – веб-сторінка Верховної Ради України.
2. <http://www.kmu.gov.ua>. – веб-сторінка Кабінету Міністрів України.
3. www.scourt.gov.ua. – веб-сторінка Верховного Суду
4. <http://www.nau.kiev.ua>. – веб-сторінка нормативні акти України.
5. <http://www.liga.net>. – веб-сторінка пошуковий сервер українського законодавства LIGA.
6. <http://www.upp.org.ua>. – веб-сторінка український правозахисний портал.
7. <http://www.yurpraktika.com>. – веб-сторінка “Юридична практика”.
8. <http://www.yur-gazeta.com>. – веб-сторінка “Юридична газета”.

- 9 <http://www.avtoreferat.ukrlib.org>. – веб-сторінка каталог авторефератів дисертацій.
10. <http://www.lawukraine.com>. – веб-сторінка каталог українського юриста.